

Vi prøver igjen: Hvordan arbeider egentlig psykologer?

I dagliglivet ville ingen være fornøyd hvis løfter, avtaler, regler og lover bare ble opprettholdt litt oftere enn tilfeldig. I forskningen som den praktiserende psykolog må støtte seg på, blir derimot også svake sammenhenger veiledende.

JAN SMEDSLUND,
professor emeritus,
Psykologisk institutt,
Universitetet i Oslo

VITENSKAPSTEORI

JEG ANTAR AT Jan Skjerve og Sissel Reichelt er enige med Berndt Brehmer, som en gang skrev «sannheten er ikke manifest». Mange andre har også pekt på at data i seg selv er tause, og at all «evidens» er flertydig. Vi må gi den mening (tolke den). Forskning er å lete etter tolkninger som er nyttige fordi de på en eller annen måte sier noe om fremtiden.

KONSEKVENT TENTATIVE INTERVENSJONER

Psykologi handler om irreversible kontekstfølsomme prosesser. Forsøk over mer enn hundre år har gjennomgående funnet små og svake statistiske sammenhenger. En mulig kilde til uenighet mellom Reichelt, Skjerve og meg kan ligge i hva vi mener om hvor stor en sannsynlighet må være for å kunne brukes i praksis. Ingen i dagliglivet ville være fornøyd hvis løfter, avtaler, regler og lover bare ble opprettholdt litt oftere enn tilfeldig. Når det gjelder forskningen som den praktiserende psykolog skal støtte seg på, publiseres derimot også svake sammenhenger som veiledende. «Personer med diagnose X har trekk Y oftere enn kontrollgruppen, og forskjellen er signifikant.» Man kan spørre om hvor stor en sannsynlighet må være for at man skal ta hensyn til den, men det finnes neppe noe enkelt svar, og jeg tror ikke det fører videre å diskutere dette. Derimot tror jeg vi kanskje er enige om at også svake statistiske tendenser kan spille en rolle som bakgrunnsmuligheter. Vi kan tenke at noe hender «ofte» eller «av

og til», jf. eksemplet Pattersons familiemønstre (se Skjerve og Reichelts innlegg i august og påfølgende innlegg i debatten). Men vi vet også hele tiden at spesielle forhold i hver sak kan overskygge små generelle sannsynligheter. Det dreier seg om en balanse mellom perspektiver.

Hva gjør de fleste psykologer i denne situasjonen? Jo, de er konsekvent *tentative* i sine intervensjoner, og følger og samarbeider med klientene om å finne hva *de* etter hvert ser som muligheter. Man *prøver seg frem* i unike og stadig skiftende kontekster.

Jeg tror at Skjerve og Reichelt mener at det som til enhver tid foreligger av lokale (tid- og områdebegrensede) statistiske sammenhenger, kan være nyttig. Men det er kanskje pretensiøst å kalle svake og lokale sammenhenger for «vitenskapelig kunnskap», som om den er etablert og stabil. Den er jo hverken generell eller permanent. Men uansett terminologi tror jeg et kjernepunkt i vår diskusjon er hvilken rolle statistiske sammenhenger spiller i praksis.

KRAFTEN I DET VI ALLE VET

En annen tråd i diskusjonen er om empirisk psykologisk forskning kan føre til noe grunnleggende nytt i betydningen noe som vil merkbart forandre menneskenes språk og former for samhandling (praksis), slik de er utformet gjennom utallige generasjoner. Kanskje vi er uenige her, og vi vet ikke hvem av oss som får rett. Selv er jeg tilbøyelig til å underskrive og argumentere for det ordtaket jeg for lenge siden hørte

av min lærer David Krech: «What is new in psychology is not good, and what is good is not new.» Men det er kanskje for unyansert.

Til slutt, i spørsmålet om profesjonsutdanningen er jeg selvfølgelig enig i at den ikke foregår i et sosialt vakuum. Det forlanges dokumentasjon, og vår dokumentasjon er som vi vet øredøvende kraftig. De fleste sier at de har hatt utbytte av å gå til psykolog. Men bak mystikken rundt hva psykologer egentlig gjør, skjuler det seg, etter min mening, *ikke* en stortilt anvendelse av data fra empirisk forskning, men derimot en strategi som bunner i avledninger fra og analyse av hva vi alle vet om hva det vil si å være menneske. Konkret betyr det at *vi vet at det må virke å møte noen som i utgangspunktet stiller seg åpen («ikke-vitende»)*, og som konsekvent behandler deg med genuin respekt, omsorg, forståelse, egenkontroll og selvkontroll i en skjernet situasjon. Denne strategien har vi ikke utviklet ved å samle inn data i kontrollerte situasjoner, men ved gjennomtenkning av hva vi alle vet om det å være menneske, og hvor avgjørende viktig det er å bli akseptert og fungere som et fullverdig medlem av et samfunn.

UNIKE STRATEGIER

Når det gjelder optimisme for profesjonen, tror jeg at vi vil gjøre det enda bedre når vi ser klart at det dreier seg om å utvikle *strategier* for å møte stadig nye unike klienter i unike livssituasjoner, enn når vi som nå strever i et sidespor med å samle inn data, utvikle diagnosesystemer og manua-ler, og når bildet av de unike klientene hele tiden trues med å bli overskygget av statistikk om av hva som er det vanlige. Jeg tror vi er enige i at psykologer har noe å fare med som samfunnet trenger. Jeg tror også vi er langt på vei enige om hva vi faktisk gjør, men vi ser forskjellig på innholdet i denne kompetansen. Jeg tror ikke den bygger på empirisk baserte teorier, men på logisk nødvendige premisser som er gitt *a priori*, med andre ord som er innebygget i det vi vet ved å være mennesker. Psykologisk forskning blir da ikke å prøve ut empiriske teorier og å samle inn data, men å analysere, nyansere og videreutvikle våre begreper og strategier.

Jeg tror og håper at vi etter hvert kan lytte bedre til nyansene i hverandres standpunkter og diskutere videre det vi undrer over i faget. ✕

DEBATT OM VITENSKAPSTEORI

Tidligere innlegg:

- Nr. 4 - 2017 Det kommer an på (Smedslund)
- Nr. 5 - 2017 Smedslunds hjertesukk (Ray Wilson)
- Nr. 6 - 2017 Et gjensyn med «Faget som ville være naturvitenskap» (Moxnes)
- Nr. 6 - 2017 Psykologisk empiri er som virvlene i en bekk (Smedslund)
- Nr. 8 - 2017 Varsel om en katastrofe (Skjerve og Reichelt)
- Nr. 10 - 2017 Ingen katastrofe for psykologien (Smedslund)
- Nr. 11 - 2017 Vitenskapelig absolutisme en gang til (Skjerve og Reichelt)

Debattert

Ressurser, senger og stillinger

Dyr innleige Sjølv om ein tidvis lykkast med å rekruttere nødvendig personell, så er det for få, og ein del sluttar også, slik at ein dessverre ofte må ty til svært kostbar innleige av fagpersonar frå private vikarbyrå i periodar.

Romsdals Budstikke siterer fra sakspapirene til styret i Helse og Romsdal, 21. november

Ressursnedgang Med en omfordeling av 5.5 stillinger bort fra BUP Kristiansund oppleves ikke dette som en prioritering av barn og unge men snarere at vi skal behandle flere barn og unge med færre ressurser. (...) Vi stiller oss undrende til hvordan helseforetaket tolker og praktiserer den gylne regel og vekst innenfor psykisk helse for barn og unge.

Joakim Varvin, i Tidens Krav 21. november

Færre hjelpere Barn og unge i psykisk helsevern i Molde og Kristiansund får færre til å hjelpe seg. En rekke spesialister og andre stillinger overføres til Sunnmøre. (...) - Vi har fått vite at vi skal gå ned til 30 stillinger. I 2013 og -14 var vi 38,5, det betyr kutt på 8,5 stillinger på kort tid

Morten Hjelle til Sunnmørsposten 21. november

Nedbygging Det er en villet politisk utvikling at en større andel av behandlingen innen psykisk helsevern skal foregå poliklinisk, men nedbyggingen av sengeplasser de siste tiårene har gått altfor langt. SV foreslår derfor i vårt alternative statsbudsjett for 2018 å bevilge øremerkede midler til opprettelse av 40 nye brukerstyrte plasser ved landets DPS - for frihet og trygghet i hverdagen for de sykeste.

Janne Grøttumsbråten i Budstikka, 22. november